

مدیر

اختیار تام دارد!

گفت‌وگو با دکتر محمود امانی طهرانی درباره «برنامه ویژه مدرسه»

لیلا صمدی

تنظیم گفتگو

اشاره

از ویژگی‌هایی که می‌توان برای مدرسه فردا تصور کرد این است که به نیازهای خاص و ویژه دانش‌آموزان و اجتماع محلی‌شان توجه دارد. دانش‌آموزان در آن بیشتر علاقه‌مند و درگیر یادگیری‌های مدرسه‌ای می‌شوند و یادگیری‌هایشان برایشان سودمند و مفید است. برای یافتن راهکاری برای تحقق این ویژگی‌ها، با گشت‌وگذار میان برنامه‌های وزارت آموزش و پرورش، «برنامه ویژه مدرسه» (بوم) را مناسب یافتیم. به همین خاطر به سراغ دکتر محمود امانی طهرانی، دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش و از برنامه‌ریزان و مؤلفان اصلی برنامه بوم رفتیم تا از ضرورت وجود این برنامه، الزامات اجرای آن و تغییر و تحولاتی که می‌تواند در یادگیری دانش‌آموزان عملی کند، بشنویم. امانی طهرانی با شناخت کامل از این برنامه، به سؤالاتی که فریدالدین حداد عادل، سردبیر مجله رشد مدرسه فردا و دکتر عظیم محبی، عضو شورای سردبیری، در جلسه مصاحبه از وی پرسیدند، پاسخ گفتند. خلاصه این گفت‌وگو را در ادامه می‌خوانید:

■ منطق برنامه ویژه مدرسه را چگونه تعریف می‌کنید و خاستگاه آن را چه می‌دانید؟

این منطق سه بخش را در بر می‌گیرد: اول، بخش علمی کار است که به نیازسنجی و انطباق مدرسه با نیازهای دانش‌آموزان برمی‌گردد. به‌طور طبیعی نمی‌توان گفت همه نیازها فقط در سطح ملی مطرح‌اند، بلکه در سطح مدرسه نیز باید به یک لایه از نیازها پاسخ داده شود. اینجاست که برنامه ویژه مدرسه خلق

می‌شود. برنامه ویژه مدرسه در دانش رشته برنامه‌ریزی درسی به‌خوبی منعکس شده است و متخصصان این حوزه، داشتن چنین سطحی از برنامه درسی را برای مدرسه‌ها کاملاً توصیه می‌کنند. دومین بخش، منطق اجتماعی است. از بحث‌های مهم جامعه امروز، مرتبط سازی آموزش با زندگی است و بر مفید بودن مدرسه تأکید می‌شود. یک راه مفید کردن مدرسه این است که برنامه درسی با زندگی روزانه در هر نقطه‌ای از کشور مرتبط شود. بخش سوم منطق برنامه ویژه مدرسه که از دو منطق علمی و اجتماعی نشئت گرفته است، پشتوانه قانونی این کار است. در فصل چهارم سند تحول بنیادین، در بخشی از ویژگی‌های مدرسه مطلوب بر پایه چشم‌انداز ۱۴۰۴ آمده است: «دارای پیوند مؤثر با موضوعات و مسائل جامعه در مقیاس محلی، منطقه‌ای و ملی، با حضور فعال در حیات اجتماعی» و «نقطه اتکای دولت و ملت در رشد، تعالی و پیشرفت کشور و کانون تربیت محله». برنامه ویژه مدرسه به این نگاه جان می‌دهد: مدرسه برای محله و محله برای مدرسه. «فکر بلبل همه آن است که گل شد بارش. گل در اندیشه که چون عشوہ کند در کارش».

■ با توجه به اینکه مدرسه باید به برنامه هفتگی و سالانه و زمان‌بندی‌های مصوب وفادار باشد، سازوکار اینکه به مدرسه اجازه دهد به اقتضای خود برنامه‌ای را تصویب و اجرا کند، چگونه است؟
■ خوشبختانه این سازوکار در شیوه‌نامه ابلاغی بوم به‌روشنی آمده است و به

مدرسه اجازه می‌دهد برای ۶۰ ساعت زمان آموزش (در سال) یعنی به‌طور متوسط دو ساعت در هفته، به‌صورت کاملاً شناور و با اختیار تام، عمل کند. اگر قبلاً مدیر این کار را می‌کرد، ممکن بود مورد سؤال واقع شود، اما اکنون بوم مدیر را موظف به این کار می‌داند و نحوه برنامه‌ریزی آن در اختیار مدرسه است. یعنی به مدیر تفویض اختیار می‌کند. مدرسه نباید این اختیارات را شکلی ببیند و صوری عمل کند. باید ماهیت این اختیارات را درک و با این ماهیت در فضای مدرسه‌ای تحول ایجاد کند. جایگاه مدرسه باید از مجری به عنصر تصمیم‌گیری یاددهی - یادگیری، یعنی برنامه‌ریز درسی، تغییر کند.

■ در این برنامه‌ها که مدرسه طراحی می‌کند، ارزشیابی عملکرد بچه‌ها با چه رویکردی انجام می‌شود؟

■ در اینجا من به نکات سلبی و ایجابی ارزشیابی بوم اشاره می‌کنم. از جمله نکات سلبی این است که برنامه ویژه مدرسه را نباید به عرصه‌ای برای گزارش‌دهی و ظاهرسازی تبدیل کرد. مدرسه با بوم آن قدر به رضایت درونی می‌رسد که نیاز به نمایش بیرونی احساس نمی‌کند. اگر این اتفاق بیفتد، در صورت اجباری نبودن بوم نیز مدیر علاقه‌مند است تا حتماً آن را ادامه دهد، چرا که احساس می‌کند با بوم همه فرایندهای مدیریت شامل شناخت، سازمان‌دهی، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزشیابی را در کارش دارد و به معنای کامل در حال مدیریت است.

نکته دوم، جنبه‌های ایجابی ارزشیابی در بوم است. مهم‌ترین وجه ارزشیابی برنامه ویژه مدرسه این است که هنگامی که یک آموزش رخ می‌دهد، در نهایت

باید توسط کسانی که در این آموزش سهیم بودند، به یک ارائه منجر شود. ارائه، معتبرترین نوع ارزشیابی در علم تربیتی کنونی جهان است که آثار مثبت آن برای بچه‌ها صد و اثر منفی آن صفر است. ارائه، بهبودبخش و درمانگر ضعف‌های بچه‌هاست. ارائه، عرصه گسترده‌ای دارد و مخاطبان متعددی نیز می‌تواند

پیدا کند. همچنین، انواع و اقسام رسانه‌ها را در برمی‌گیرد. در ارزشیابی بوم، اصل بر اعتماد متقابل، هم‌افزایی و کمک است. هیچ‌کس گزارش‌ها را راستی‌آزمایی نمی‌کند و هر آنچه ارائه شد، همان مبنا قرار می‌گیرد. لازم است ایده‌ها، خدمات و ارائه‌ها به اشتراک گذاشته شوند. از بهترین کارهایی که معلم می‌تواند انجام دهد، این است که دوره‌ای را که طراحی آموزشی آن را انجام داده است، در منطقه به اشتراک بگذارد تا همکاران از آن استفاده کنند.

■ نتیجه ارزشیابی بوم در کارنامه دانش‌آموز هم می‌آید؟

■ بله. تصمیم‌گیری در مورد صفر تا صد کارنامه با مدرسه است. ما برای اینکه دست معلمان و مدرسه‌ها خالی نباشد، چند نوع از آن را در کتاب راهنمای عمل بوم پیشنهاد داده‌ایم، اما در استفاده از هیچ‌کدام اجباری وجود ندارد. حتی مدرسه‌ها می‌توانند اقسام کارنامه داشته باشند یا گواهی^۱ صادر کنند.

در ارزشیابی بوم، اصل بر اعتماد متقابل، هم‌افزایی و کمک است

■ سامان‌دهی و نظارت بر مدلی که ترسیم می‌فرمایید، بر عهده کیست؟

■ سامان‌دهی بوم با مدیر مدرسه، شورای مدرسه و معلمان است و نظارت آن با ادارات آموزش و پرورش در منطقه و استان‌ها. مخاطب اصلی برنامه ویژه مدرسه از همان ابتدا مدیر مدرسه است. صفر تا صد این کار با مدیر است. بوم تنها بخشنامه‌ای است که در آن وزیر آموزش و پرورش، ابتدا مدیر مدرسه را مخاطب قرار داده و به او ابلاغ کرده است و سپس به بقیه قسمت‌ها رونوشت زده است. در شیوه‌نامه بوم، نظارت از جنس پایش نیست، بلکه از جنس کمک است تا موانع را برطرف کند و رشددهنده باشد.

■ در شرایط کرونا چه توصیه‌ای برای مدیریت برنامه ویژه مدرسه در مدرسه دارید؟

■ در لایه اول همه به سمت آموزش‌هایی از قبیل اصول بهداشتی می‌روند که سطحی و پیش پا افتاده‌اند. برنامه بوم ارزشمندتر از آن است که بخواهد در این لایه ورود پیدا کند. لازم است مدرسه‌ها به جوهری چون تاب‌آوری و دوام آوردن، از رشد بازماندن، برنامه‌ریزی شخصی و عزم جدی داشتن، که در این شرایط جدید بسیار مورد نیاز است اما کمتر روی آن کار شده است، بپردازند. این کار کاملاً از دست مدرسه برمی‌آید و خانواده‌ها می‌توانند نافع بودن این مباحث را با تمام وجود حس کنند

* پی‌نوشت

1. certificate

